

Neustála snaha rušiť Vedeckú grantovú agentúru MŠVVaŠ SR – SAV¹

NORBERT KMEŤ

Ústav politických vied, Slovenská akadémia vied, v.v.i.

Unceasing efforts to do away with the Scientific Grant Agency of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic and the Slovak Academy of Sciences

Abstract: Currently, a significant proportion of scientific and scholarly outputs are produced within the framework of grants awarded by a specific scientific agency. There are a number of grant schemes in Slovakia that support science and research. The resources used are mostly state, public, European and, to a certain extent, private. The bulk of the projects undertaken at scholarly institutes are backed by the Scientific Grant Agency (VEGA), whose funds are provided by the Ministry of Education, Science, Research and Sports of the Slovak Republic (MŠVVaŠ SR) and the Slovak Academy of Sciences (SAV). Any attempt to "transform/reform" a functioning basic research support scheme naturally provokes negative reactions in the scholarly community. These also include the material entitled "Proposal of VEGA action alternatives (/KEGA)". It comes as a surprise, or even a shock, to read that some of the proposals for the elimination of VEGA come from the Ministry of Education and Culture of the Slovak Republic and from other supreme state administration bodies. What is invariably used as an argument is the need to make the system more efficient. It is usually emphasized, with regard to the science-support agencies, that their number does not agree with the needs, or that their centralization would enhance the quality of scientific outputs. Yet, it should be noted that centralization as such is the easiest way to administer a process and thus to assume complete control over it, allowing one to push forward their own interests. Regarding VEGA, there are constant controversies about whether it is a grant agency or just a mechanism for redistributing institutional funds. Scientific results suit politicians only when the latter wish to prove the country's advancement level or when a specific problem is considered to be such that it could jeopardize the system's stability. Unlike these, other research results are neglected, and, before long, the declared support is forgotten again because soon new political, social, economic or other interests of the state are found more important.

Keywords: Scientific Grant Agency (VEGA), Ministry of Education, Science, Research and Sports of the Slovak Republic, Slovak Academy of Sciences, Slovak Research and Development Agency (APVV), politicians, centralism, sciences.

DOI: <https://doi.org/10.24040/ahn.2022.25.02.82-102>

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-18-0122.

V súčasnosti podstatná časť vedeckých výstupov vzniká v rámci grantov, ktoré udeľuje konkrétna vedecká agentúra. Na Slovensku je niekoľko grantových schém, ktoré podporujú vedu a výskum. Využívajú sa najmä štátne, verejné, európske a v určitej miere aj private zdroje. Väčšina riešených projektov na akademických pracoviskách prebieha vďaka Vedeckej grantovej agentúre (VEGA), ktorej finančné prostriedky zabezpečujú Ministerstvo školstva vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR) a Slovenská akadémia vied (SAV). Zároveň treba uviesť, že neexistuje spoločný rozpočet, ale každý rezort financuje projekty z tých inštitúcií, ktoré patria do jeho kompetencie. Transparentnosť hodnotenia projektov je vždy zaručená a je v súlade s aktuálne platnými pravidlami, ktoré sú verejne prístupné.² Každý pokus „transformovať/reformovať“ fungujúcu schému na podporu základného výskumu vyvoláva prirodzene väčšinou negatívne reakcie v akademickej obci. Patrí k nim i materiál „Návrh alternatív pôsobenia VEGA (/KEGA)“. Ľudovít Paulis, štátny tajomník MŠVVaŠ SR (21. marca 2020 – 21. septembra 2022)³ ho 25. januára 2021 predstavil členom Predsedníctva VEGA. Písomne im ho z ministerstva doručili 5. februára 2021. V Stanovisku „Predsedníctva VEGA k dokumentu Návrh alternatív pôsobenia VEGA(/KEGA)“ z 16. februára 2021 sa pripomína, že „VEGA predstavuje najvýznamnejšiu inštitucionálnu formu podpory základného výskumu na Slovensku“. Napriek tejto skutočnosti sú neustále proti nej prezentované rôzne výhrady, vrátane požiadavky, aby ukončila svoju činnosť. Dôvody sú rôzne, niektorým sa budem venovať nižšie a ďalšie len naznačím. Túto problematiku nie je možné oddeliť od celkovej situácie v akademickom prostredí a od prístupu štátu k vede a výskumu.

Často sa o činnosti VEGA vyjadrujú osoby, ktoré nemajú dostatok znalostí o tom, ako celý proces prebieha.⁴ Jej komisie sa riadia len plat-

² Pravidlá Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a Slovenskej akadémie vied na podávanie a prijímanie žiadostí o dotáciu (pre verejné vysoké školy), resp. o finančný príspevok (pre organizácie SAV) a kritériá hodnotenia projektov. Dostupné na internete: http://www.vega.sav.sk/_files/doku_pages/20190108_163_subor.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

³ Návrh na vymenovanie štátnych tajomníkov Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, č. UV-6282/2020, 21.03.2020. Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24622/1> [cit. dňa 18. 10. 2022]; Návrh na odvolanie štátnych tajomníkov Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, č. UV-36104/2022. Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27627/1> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴ Napríklad v materiáli „Plán obnovy, cestovná mapa k lepšiemu Slovensku“ sa v časti „Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania vedy, výskumu a inovácií“ píše aj o tom, že skvalitnenie hodnotiaceho procesu sa má zabezpečiť tým, čo je už v súčasnosti na Slovensku bežné, a to: využívaním „zahraničných hodnotiteľov (s cieľom minimalizácie konfliktu záujmov a s cieľom získania dostatočného počtu kvalitných hodnotiteľov)“; podávaním „projektov v anglickom jazyku (kvôli podpore internacionalizácie výskumného prostredia a aj kvôli zapojeniu zahraničných hodnotiteľov)“; využívaním systému

nými zverejnenými predpismi.⁵ Nedôvera voči nej vychádza napríklad aj z „klasického“ uvažovania rozšíreného na Slovensku, že iba cez známosti sa dá niečo dosiahnuť. V akomkoľvek hodnotiacom procese je vždy prítomná určitá subjektivita, ale preto nemožno spochybňovať celý systém. Je prirodzené, že tí, čo neuspeli v tejto súťaži, to považujú za nespravodlivosť a zaujatosť komisie voči nim. Napríklad „Komisia VEGA č. 10 historické vedy a vedy o spoločnosti (filozofia, sociológia, politológia a teológia)“ mala v rokoch 2018 – 2020 24 volených členov a boli zo siedmich verejných univerzít a z jedenástich ústavov SAV.⁶ Každý člen Komisie má možnosť vyjadriť sa ku každému predloženému návrhu grantu, hlasuje o ňom slobodne a má k dispozícii vždy minimálne dva oponentské posudky. Bolo by teda možné schváliť dajaký projekt tzv. po známosti, keď Komisia má vyššie uvedený počet členov reprezentujúcich sedem vedných odborov?⁷ Treba to skutočne percipovať v širších súvislostiach. Vieme aj o existencii falošnej solidarity v akademickom prostredí. Píše o nej napríklad Lev Bukovský, matematik, a to nielen v súvislosti s posudzovaním projektov, ale aj s udeľovaním akademických hodností.⁸

Racionalizácia, čiže šetrenie verejnými prostriedkami je častým argumentom nielen na Slovensku najmä vtedy, keď sa uberá tam, kde by bolo vhodné pridať viac finančných prostriedkov. V prípade VEGA však tento argument nie je na mieste, pretože ide o skutočne nízke náklady, ako sa uvádza v bode č. 8 vyššie uvedeného Stanoviska Predsedníctva VEGA. Väčšina osôb určite súhlasí s tým, že veda na Slovensku je finančne poddimenzovaná. Slovenská akadémia vied v roku 2019 zverejnila materiál „Analýza finančnej podpory a scientometrických výstupov SAV“. Porovnávala v nej výdavky SAV na vedu a vedecké výstupy s výdavkami

„panelového hodnotenia projektov (s cieľom vyhnúť sa problémom tzv. prísneho a benevolentného hodnotiteľa)“; digitálnou administráciou „grantového procesu (ktorá celý proces hodnotenia urýchlí a skráti)“. Podľa: *Plán obnovy, cestovná mapa k lepšiemu Slovensku*, s. 329. Dostupné na internete: <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁵ Štatút Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied – poradného orgánu ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a pomocného orgánu Predsedníctva Slovenskej akadémie vied. Dostupné na internete: http://www.vega.sav.sk/_files/doku_pages/20170302_232_subor.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022]; Pravidlá Vedeckej grantovej agentúry... Dostupné online: http://www.vega.sav.sk/_files/doku_pages/20190108_163_subor.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁶ Zloženie komisií VEGA – 7. funkčné obdobie (2018 – 2020). Dostupné na internete: <http://www.vega.sav.sk/index.php?p=show&id=8> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁷ Ide o archeológiu, etnológiu, filozofiu, históriu, politológiu, sociológiu, teológiu.

⁸ BUKOVSKÝ, Lev: Solidarita v slovenskom akademickom prostredí. In: *Solidarita*. Zost. Miroslav Pollák. Levoča : Krásny Spiš, 2019, s. 464-466.

vedeckých akadémií v Českej republike, v Dánsku, vo Fínsku, v Írsku, v Maďarsku, v Nórsku, v Poľsku a Rakúsku. Na záver skonštatoval, „že SAV disponuje cca polovičnými finančnými prostriedkami na jedného zamestnanca oproti AV ČR (a tretinový oproti RAV), vo vedeckej produkcii dominuje a pri získavaní ohlasov na svoju prácu je vyrovnaným hráčom“. V celkovom porovnaní by SAV dopadla lepšie, keby bola vyššia finančná podpora vedy a výskumu v SR.⁹

Vedeckým pracovníkom sa neustále dokazuje ich neschopnosť, a to napríklad nastavenými kritériami hodnotenia ich práce, pričom sa len sporadicky vedú diskusie o tom, či sa dajú reálne spĺňať v danom prostredí a v stanovených podmienkach. Toto však nie je špecifické iba pre Slovensko, ako dokazuje napríklad i Leidenský manifest.¹⁰ Je pravda, že obraz humanitných a spoločenských vied nie je v spoločnosti najlepší. Zo 151 výskumných a vedeckých pracovníkov ústavov spoločenských a humanitných vied SAV sa v roku 2013 domnievalo až 94,55% z nich, že verejnosť dostatočne neoceňuje nimi dosiahnuté výsledky práce.¹¹ Často počuť tvrdenie, „že hodnotenia výstupov si píšú kolegovia z rovnakého inštitútu navzájom (toto je viac typické pre humanitné odbory)“. Uvádza ho napríklad Peter Both, ale bez akéhokoľvek dôkazu.¹² Zaujímavá diskusia o postavení spoločenských a humanitných vied sa rozvinula v roku 2016.¹³ V rámci nej sa

⁹ *Analýza finančnej podpory a scientometrických výstupov SAV*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 2019, s. 10.

¹⁰ Pozri: HICKS, Diana et al.: *Bibliometria: Leidenský manifest štatistického hodnotenia vedeckého výskumu*. Dostupné na internete: http://www.leidenmanifesto.org/uploads/4/1/6/0/41603901/leidenmanifesto_svk.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

¹¹ BŽOCH Adam – LUBYOVÁ Martina – KARASOVÁ Katarína: Sebareflexia spoločenských a humanitných vedcov na Slovensku: výsledky empirického výskumu. In: *Prognostické práce*, 2014, roč. 6, č. 1, s. 85.

¹² BOTH Peter: Dá sa to robiť lepšie a efektívnejšie. Dostupné na internete: https://invivomagazin.sk/buducnost-slovenskej-vedy-vymani-sa-z-podpriemernosti-a-rodinkarstva_792.html [cit. dňa 18. 10. 2022].

¹³ DRÁBIK, Jakub – KŠIŇAN, Michal: Chradne a práchnivie slovenská veda? In: *Forum historiae*, 2017. Dostupné na internete: <http://www.forumhistoriae.sk/sites/default/files/drabik-ksinan-chradne-a-prachnivie-slovenska-veda.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022]; PODSTUPKA, Ondrej – HOLIČ, Dominik – MATKOVSKÁ, Zuzana: Slovenská veda chradne a práchnivie. In: *SME Plus*, 19. august 2016. Dostupné na internete: <https://plus.sme.sk/c/20246111/slovenska-veda-chradne-a-prachnivie.html> [cit. dňa 18. 10. 2022]; TÍŽIK, Miroslav: Demagógiou proti mýtom o vede. Ad: Slovenská veda sa rozpadá. In: *SME*, 25. august 2016. Dostupné na internete: <https://komentare.sme.sk/c/20252657/demagogiou-proti-mytom-o-vede-ad-slovenska-veda-sa-rozpada.html> [cit. dňa 18. 10. 2022]; BÁTORA, Jozef: Vráťme naše spoločenské a humanitné vedy do sveta. In: *Denník N*, 24. september 2016. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/565801/vratme-nase-spolocenske-a-humanitne-vedy-do-sveta/> [cit. dňa 18. 10. 2022]; VIŠŇOVSKÝ, Emil – BIANCHI, Gabriel: Niet elity bez komunity, ani globality bez lokality. In: *Denník N*, 9. október 2016. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/579035/niet-elity-bez-komunity-ani-globality-bez-lokality/> [cit. dňa 18. 10. 2022]; PETRÍK, Vladimír: Problémy so slovenskou vedou – či s jej hodnotením? In:

kritizoval najmä hodnotiaci systém a poukazovalo sa na to, že všetko nemožno merať scientometricky a že databáza Web of Science nemôže byť pre spoločenské a humanitné vedy smerodajná.¹⁴ Prlíš sa ani nediskutuje o tom, že napríklad SCOPUS sa prezentuje ako univerzálna databáza, ale v skutočnosti je primárne anglickojazyčná a väčšina periodík v nej pochádza z USA, Veľkej Británie a Holandska.¹⁵ Napríklad v Leidenskom manifeste sa pripomína, že sa vedome potláča spracovanie tém, ktoré sú potrebné pre miestne spoločenstvá, a že publikovanie v iných jazykoch než v anglickom je absolútne potrebné.¹⁶ V podobných diskusiách vedených nielen o databázach, ale aj o vede sú spoločenské a humanitné vedy väčšinou v defenzíve. Pýtam sa tiež, čo si má myslieť občan o vyjadreniach predsedu SAV Pavla Šajgalíka z augusta 2016 o spoločenských vedcoch, že síce „robia monografie, a neviem, kto ich číta“. Zároveň však tvrdil, že „aj okrajové a akoby neperspektívne alebo prísne lokálne výskumy majú svoj význam“.¹⁷ V reakcii Miroslav Tížik, sociológ, jasne pripomenul, že monografia nie je „nejaká večerná zábavka, ktorou sa vedci vyhýbajú práci a vydávajú si ich doma v obývačke, keď chcú mať pokoj od nadriadených“.¹⁸

K tým, čo spochybňujú význam sociálnych a humanitných vied, patria i niektorí významní slovenskí politici, napríklad Robert Fico a Richard

Pravda, 10. november 2016. Dostupné na internete: <https://zurnal.pravda.sk/esej/clanok/410493-problemy-so-slovenskou-vedou-ci-s-jej-hodnotenim/> [cit. dňa 18. 10. 2022]; KŠIŇAN, Michal: Rozdeľ a panuj alebo na čo slúži vláde hodnotenie vedy. In: *SME*, 5. september 2016. Dostupné na internete: <https://komentare.sme.sk/c/20259695/rozdeluj-a-panuj-alebo-na-co-sluzi-vlade-hodnotenie-vedy.html> [cit. dňa 18. 10. 2022]; MISTRÍK, Erich: Nepriateľmi spoločenských vedcov nie sú prírodovedci. In: *SME*, 9. október 2016. Dostupné na internete: <https://blog.sme.sk/mistik/veda-a-technika/nepriatelmi-spolocenskych-vedcov-nie-su-prirodovedci> [cit. dňa 18. 10. 2022]; BAHNA, Miloslav – KLOBUCKÝ, Robert: Poznámka k textu „Medzinárodné porovnanie kvality výkonu vedných odborov na Slovensku“ ŠTEPÁN JURAJDA, STANISLAV KOZUBEK, DANIEL MŮNICH, SAMUEL ŠKODA, Júl 2016. Dostupné na internete: <https://idea.cerge-ei.cz/files/priloha1.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022]; KREKOVIČ, Eduard: Diskriminácia spoločenských (a humanitných) vied. In: *Forum historiae*. Dostupné na internete: <http://www.forumhistoriae.sk/sk/diskusia/diskriminacia-spolocenskych-humanitnych-vied> [cit. dňa 18. 10. 2022].

¹⁴ K scientometrii pozri: MULLER, Jerry Z.: *Tyranie metrik*. Praha: Academia, 2020.

¹⁵ HIML, Pavel: Kde končí Západ? O psaní dějin, dohánění a sebevědomí. In: *Dějiny – teorie – kritika*, 3. marec 2021. Dostupné na internete: <https://www.dejinyteoriekritika.cz/DesktopDefault.aspx> [cit. dňa 18. 10. 2022].

¹⁶ HICKS, D. et al.: *Bibliometria: Leidenský manifest...* Dostupné na internete: http://www.leidenmanifesto.org/uploads/4/1/6/0/41603901/leidenmanifesto_svk.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

¹⁷ PODSTUPKA, Ondrej – MATKOVSKÁ, Zuzana: Šéf SAV: Politici nám nesmú prikázať samovraždu. In: *SME*, 19. august 2016. Dostupné na internete: <https://tech.sme.sk/c/20243417/sef-sav-sajgalik-rozhovor-nesmu-prikazat-samovrazdu.html> [cit. dňa 18. 10. 2022].

¹⁸ TÍŽIK, M.: Demagógiou proti mýtom o vede... Dostupné na internete: <https://komentare.sme.sk/c/20252657/demagogiou-proti-mytom-o-vede-ad-slovenska-veda-sa-rozpada.html> [cit. dňa 18. 10. 2022].

Sulík.¹⁹ Na komplikovanosť postavenia spoločenských a humanitných vied upozorňovalo okrem iných aj memorandum spoločenských a humanitných vedcov na Slovensku z konca roka 2016. K jeho signatárom patria napríklad Gabriel Bianchi, René Bílik, Ivan Gerát, Erich Mistrík, Martin Slobodník, Emil Višňovský, Peter Zajac a Marián Zervan. Pripomína sa v ňom zvlášť postavenie týchto vied v spoločnosti, keďže „na jednej strane sú predmetom častého spochybňovania a nedôvery, na druhej strane sa objavuje názor, že 21. storočie bude storočím spoločenských a humanitných vied vzhľadom na ich význam pre riešenie kľúčových problémov ľudstva“. Bez týchto vied podľa nich nie je možné „čeliť výzvam našej doby, jej myšlienkovému a hodnotovému chaosu, nepodloženej relativizácii faktov a skepse“.²⁰ Dôležitosť spoločenských a humanitných vied pre spoločnosť sa zdôrazňuje i v Leidenskom manifeste.²¹

Častou výhradou je, že akademickí pracovníci nezískavajú finančné prostriedky z európskych grantových schém. O chýbajúcej infraštruktúre potrebnej na to, aby sa táto situácia zmenila, sa taktne pomlčí, prípadne sa využije klasický argument: veď nie sú na ňu peniaze. Súvisí ona i s nízkym počtom vedeckých pracovníkov, ktorý ale závisí od výšky prideleného mzdového fondu. V najbližších rokoch sa táto situácia nebude zlepšovať, skôr zhoršovať, keď berieme do úvahy len znižovanie rozpočtov napríklad v roku 2021 pre akademické pracoviská. Vedenie Historického ústavu SAV v Správe o činnosti pracoviska za rok 2020 jasne vysvetlilo celkovú situáciu: „HÚ SAV nemá (a v najbližšej budúcnosti nebude mať) možnosti, aby mohol ašpirovať na rolu šéfa konzorcia v programoch Horizont alebo ERA. Treba tiež zdôrazniť, že tieto grantové schémy pre humanitné vedy ponúkajú oveľa menej možností v porovnaní s prírodnými a technickými vedami. Situácia je podobná v ERC grantoch. Pre fungovanie a finančné zabezpečenie základného výskumu HÚ SAV tak budú aj naďalej kľúčové národné grantové a projektové schémy“.²² V už citovanej „Analýze finančnej podpory a scientometrických výstupov SAV“ sa jasne konštatuje, že tento stav sa nezlepší

¹⁹ Bližšie pozri BÁTORA, Jozef: Politológia nie je zbytočnosť. In: *Denník N*, 18. január 2018. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/1002599/politologia-nie-je-zbytocnost/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

²⁰ MISTRÍK, Erich: Memorandum spoločenských vedcov. In: *SME*, 16. január 2017. Dostupné na internete: <https://mistrík.blog.sme.sk/c/444484/memorandum-spolocenskyh-vedcov.html> [cit. dňa 18. 10. 2022].

²¹ HICKS, D. et al.: *Bibliometria: Leidenský manifest...*, Dostupné na internete: http://www.leidenmanifesto.org/uploads/4/1/6/0/41603901/leidenmanifesto_svk.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

²² *Historický ústav Slovenskej akadémie vied. Správa o činnosti organizácie SAV za rok 2021*. Dostupné na internete: <http://www.history.sav.sk/sprava2020/sprava-hu-2020.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022].

dovtedy, kým sa neodstráni dlhodobé zanedbávanie a ignorovanie vedy a výskumu „zo strany decíznej sféry“.²³ Zatiaľ sa potvrdzuje, že nadriadené orgány, v tomto prípade najmä výkonnú a zákonodarnú moc, príliš nezaujíma reálny stav, ale vyžadujú sa len výsledky, a to bez ohľadu na možnosti a podmienky. Každé akademické pracovisko si má jednoducho všetko zabezpečiť a zariadiť vo vlastnej réžii.

VEGA má byť zodpovedná aj za to, že na Slovensku nie je dostatok medziinštitucionálnych projektov. Údajne podporuje uzavretosť pracovísk. Ale za to, či v rámci VEGA projektov existujú aj také, na ktorých spolupracujú viaceré pracoviská, predsa nemôže byť zodpovedná Grantová agentúra! Samozrejme, na základe odsúhlasených projektov, nielen v rámci disciplín, ale aj naprieč nimi, treba analyzovať, koľko akademických inštitúcií navzájom v rámci VEGA projektov kooperuje. Zaiste by bol zaujímavý aj empirický výskum, na základe ktorého by sa dalo identifikovať, v čom spočíva príliš nízka kooperácia historických pracovísk, ale aj ďalších, a či sa dá na základe VEGA projektov potvrdiť tézu o výhodnosti navzájom na nich nespoločnárvať. Je faktom, že väčšina VEGA projektov, ktorých nositeľom sú historické pracoviská, nepatrí k medziinštitucionálnym. Historický ústav SAV mal v roku 2020 celkovo 24 VEGA projektov, z čoho boli 3 riešené v kooperácii, a to prvý s Lekárskou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, druhý s Filozofickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave a tretí s Právnickou fakultou Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Dôvod nízkeho počtu spoločných projektov VEGA historických pracovísk môže spočívať aj v tom, ako plánuje ten-ktorý kolektív zvolenú tému spracovať. Väčšinou sú tieto projekty koncipované tak, aby v nich našlo uplatnenie čo najviac výskumných pracovníkov z daného pracoviska. V období 2014 – 2019 sa na historických pracoviskách riešilo 95 projektov VEGA. Z tohto počtu bolo 39 koncipovaných tak, že sa v nich venovali viacerým historickým obdobiam.

Malý počet spoločných VEGA projektov historických pracovísk nie je možné považovať za uzavretosť, resp. nezáujem o spoluprácu. Na Slovensku sa viacej než kooperácia s inými tuzemskými pracoviskami preferuje otvorenosť smerom k zahraničiu, čím sa jednak deklaruje, a jednak aj rozvíja medzinárodná spolupráca. Väčšina pracovísk v rámci SR spolupracuje, aj keď sa to nevykazuje ako spolupráca. Je dosť pravdepodobné, že v rovnakom čase skúmajú podobnú tému a majú napokon spoločný výsledok vo forme publikácie, pričom je väčšinou pri každej kapitole v nej informácia, v rámci akého projektu tento konkrétny výstup vznikol. Je potom možné takúto spoločnú publikáciu považovať za výsledok medziinštitucionálnej kooperácie? V prípade uplatnenia takejto

²³ *Analýza finančnej podpory a scientometrických výstupov SAV*, s. 10.

metodiky by sa ukázalo, že každé pracovisko je ukotvené v národnom, čiže štátnom a aj v medzinárodnom výskumnom priestore.²⁴ Stratil by sa totiž jeden dôležitý argument často používaný proti spoločenským a humanitným vedám zo strany tých, čo dostatočne nepoznajú situáciu v tomto segmente, ale napriek tomu sa o ňom vyjadrujú. Opäť to nie je len špecifikum Slovenska.

V súvislosti s VEGA je povšimnutiahodné aj to, že sa neustále vedú polemiky o tom, či je to grantová agentúra, alebo len mechanizmus na prerozdeľovanie inštitucionálnych prostriedkov.²⁵ Zhoda je v tom, že „vedecká grantová agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied (ďalej len „VEGA“) je vnútorným grantovým systémom pre rezort školstva a SAV, ktorý zabezpečuje vzájomne koordinovaný postup pri výbere a hodnotení projektov základného výskumu riešených na pracoviskách vysokých škôl a vedeckých ústavov SAV“.²⁶ Ministerstvo školstva 25. februára 2021 uviedlo, že VEGA „nie je reálnou agentúrou. Ide o schému koordinujúcu rozdeľovanie inštitucionálnej dotácie vysokým školám a Slovenskej akadémii vied“.²⁷ VEGA a KEGA sú štandardné grantové schémy. Diskusia o tom, či sú pridelené finančné prostriedky rezortné alebo iné, nemá žiaden zmysel, pretože pochádzajú v tomto prípade zo štátneho rozpočtu. Suma, ktorú má k dispozícii konkrétny riešiteľský tím, nie je pridelená priamo nadriadeným orgánom, čo je najdôležitejšie. Ide o financie, ktoré boli získané v súťaži, hoci ju nemusíme považovať za celkom objektívnu z rôznych dôvodov. Diskusie sa vedú o metodike prideľovania finančných prostriedkov. Sporným je okrem iného použitý koeficient, či konkrétny kolektív dostal toľko finančných prostriedkov, koľko požadoval a potrebuje. O tom však rozhoduje MŠVVaŠ SR a Predsedníctvo

²⁴ Emil Višňovský a Gabriel Bianchi v roku 2016 v súvislosti so spoločenskovednými a humanitnými ústavmi SAV jasne napísali, že „ani jeden z nich nie je izolovaný od sveta, od globálneho diania vo svojom odbore“. Pozri: VIŠŇOVSKÝ, E. – BIANCHI, G.: Niet elity bez komunity... Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/579035/niet-elity-bez-komunity-ani-globality-bez-lokality/> [cit. dňa 18. 10. 2022]. Pozri tiež: BŽOCH, A. – LUBYOVÁ, M. – KARASOVÁ, K.: Sebareflexia spoločenských a humanitných vedcov..., s. 76-81.

²⁵ Pozri: MÚČKA, Peter: Reakcia na blog „(Skoro) Všetko, čo ste chceli vedieť o VEGA grantoch, ale báli ste sa opýtať“. In: *Denník N*, 25. september 2020. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/2054825/reakcia-na-blog-skoro-vsetko-co-ste-chceli-vediet-o-vega-grantoch-ale-bali-ste-sa-opytat/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

²⁶ Vedecká grantová agentúra MŠVVaŠ SR a SAV (VEGA). Dostupné na internete: <http://www.vega.sav.sk/> [cit. dňa 18. 10. 2022]; Vedecká grantová agentúra MŠVVaŠ SR a SAV (VEGA). Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/vedecka-grantova-agentura-msvvas-sr-a-sav-vega/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

²⁷ MŠVVaŠ: Výzva v rámci dotačnej schémy VEGA bude na ďalší rok vyhlásená. In: *Teraz.sk*, 25. február 2021. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/slovensko/msvvas-vyzva-v-ramci-dotacnej-sch/530783-clanok.html> [cit. dňa 18. 10. 2022].

SAV, čiže nadriadený orgán, a tu sa vraciame k otázke, či môžeme tieto finančné prostriedky skutočne považovať za mimorezortné. Z pridelených sumy riešiteľský tím uhrádza náklady na výskum a prispieva na chod inštitúcie, ktorá je zamestnávateľom členov riešiteľského tímu. Ide jednoznačne o financie, o ktoré sa tento tím musel súťažne uchádzať. Za priame financie určené na výskum môžeme považovať len tie, ktoré dostala konkrétna inštitúcia priamo od svojho nadriadeného orgánu a o ktoré nebola potreba uchádzať sa v súťaži. K nepriamym prostriedkom, čiže grantovým sa môžu počítať aj tie, ktoré sú poskytnuté prostredníctvom vnútorných podporných schém na vedecký výskum pre doktorandov denného štúdia, ako sa to realizuje napríklad na Univerzite Komenského v Bratislave.²⁸ Aj v tomto prípade však ide jednoznačne o súťaž.

Každá inštitúcia zaoberajúca sa základným výskumom má absolútny nedostatok priamych finančných prostriedkov. Chýba teda druhá časť financovania inštitúcií, ktorá by mala byť prirodzenou súčasťou zabezpečenia chodu a rozvoja konkrétneho pracoviska. Na túto dlhodobu ignorovanú podporu základnému výskumu upozorňuje napríklad zverejnený dokument „Iniciatíva – Vízia pre znalostnú spoločnosť a lepšie Slovensko“, ktorý vypracovali Učená spoločnosť Slovenska a Slovenská akadémia vied a prezentovali ho 21. mája 2019.²⁹ Neustále prebiehajú grantové súťaže vedecko-výskumných projektov o poskytnutie im financií. Podľa filozofa Emila Višňovského „neoliberálny kapitalizmus povýšil súťaž na absolútny božský princíp a oklamal všetkých, že to je ten najlepší a najspravodlivejší princíp. (...) V neoliberalizme je trh modelom pre všetko, pre politiku aj univerzitu – ako model spoločenského života“.³⁰ Pri tomto súťažiacom systéme sa nediskutuje o tom, ako dlho vydrží. Vyžaduje sa len kvalita a super výsledok. Zároveň sa ignoruje otázka, či je únosné, aby daný kolektív v priemere každý druhý rok pripravoval návrh nového projektu, a tiež aká je skutočná úroveň základného výskumu. V súlade s neexistujúcou štátnou vednou politikou, sa nevenuje pozornosť ani tomu, či vedecký pracovník už nie je takýmto spôsobom v postavení tzv. námezdnjej pracovnej sily.

Je zarážajúce, že niektoré návrhy na likvidáciu VEGA vychádzajú z MŠVVaŠ SR a ďalších najvyšších orgánov štátnej správy. Argumentuje sa vždy potrebou zefektívniť systém. V prípade agentúr na podporu vedy sa zvykne zdôrazňovať, že ich počet nezodpovedá potrebám, prípadne,

²⁸ Granty pre doktorandov denného štúdia. Dostupné na internete: <https://uniba.sk/veda/vedecke-projekty-a-granty/granty-uk/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

²⁹ Strategické dokumenty. Dostupné na internete: <https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=sas-sav2030> [cit. dňa 18. 10. 2022].

³⁰ VIŠŇOVSKÝ, Emil: AFO-REXIE 3. (Vybrané z denníka 2015 – 2020). In: *Tvorba*, 2021, roč. 31, č. 1, s. 40-41.

že po ich centralizácii sa zvýši kvalita vedeckých výstupov. Jaromír Pastorek, predseda SAV v rokoch 2009 – 2014³¹, pre denník *Pravda* 18. júna 2014 povedal, že je nevyhnutné centralizovať grantové agentúry. Odvolával sa pritom na Európsku komisiu. Východiskom bola podľa neho integrácia grantových agentúr a mali sa vytvoriť dve, pričom „jedna by bola vedecká agentúra pri ministerstve školstva a druhá zase technologická agentúra pri ministerstve hospodárstva“.³² Tento zámer bol následne prezentovaný v materiáli MŠVVaŠ SR a Ministerstva hospodárstva SR zo septembra 2015 „Akčný plán implementácie stratégie výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR na roky 2014 – 2016“. Prvou mala byť Výskumná agentúra MŠVVaŠ SR, v ktorej mali byť spojené: Agentúra ministerstva školstva pre štrukturálne fondy EÚ, pričom k 1. júlu 2015 bola premenovaná na Výskumnú agentúru³³, VEGA, Kultúrna a edukačná grantová agentúra (KEGA) a Agentúra na podporu vedy a výskumu (APVV). Ich zlúčenie sa tu odôvodňovalo efektívnejším súťažným financovaním „výskumu a vývoja v zmysle kompetencií MŠVVaŠ SR ako ústredného orgánu štátnej správy pre vedu a techniku“. Druhou mala byť technologická agentúra spadajúca pod Ministerstvo hospodárstva SR.³⁴ S týmto návrhom vyslovili v hromadnej pripomienke nesúhlas členovia komisií KEGA. Okrem iného pripomenuli, že nie je vôbec jasné, aký efekt by malo plánované zlúčenie agentúr, a aký vplyv to bude mať na výskumnú činnosť.³⁵

Presvedčenie o výhodnosti centralizácie grantových agentúr pretrváva. Zároveň treba pripomenúť, že centralizácia ako taká je najjednoduchším spôsobom, ako niečo spravovať, a tým úplne ovládať, čiže pre-

³¹ Na mimoriadnom Sneme SAV bol z funkcie predsedu J. Pastorek odvolaný 18. decembra 2014. In: *Správy SAV*, 2014, roč. 50, č. 12, s. 1. Dostupné na internete: <https://akademia.sav.sk/spravy-sav-122014/> [cit. dňa 18. 10. 2022]. Andrej Kiska, prezident SR, ho z funkcie odvolal 15. januára 2015. Dostupné na internete: <https://domov.sme.sk/c/7589024/konciaci-sef-sav-pastorek-bude-splnomocnencom-vlady-pre-vyskum.html> [cit. dňa 18. 10. 2022].

³² VAJS, Miroslav: Európa uteká slovenskej vede, ktorej chýba efektívny systém fungovania. In: *Pravda*, 18. jún 2014. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/321163-europa-uteka-slovenskej-vede-ktorej-chyba-efektivny-system-fungovania/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

³³ Výskumná agentúra. Dostupné na internete: <http://www.vyskumnaagentura.sk/sk/onas/vyskumna-agentura> [cit. dňa 18. 10. 2022].

³⁴ Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstvo hospodárstva SR: *Akčný plán implementácie Stratégie výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR na roky 2014 – 2016. September 2015*, s. 6. Dostupné na internete: <https://www.opvai.sk/media/57253/ak%C4%8Dn%C3%BD-pl%C3%A1n-implement%C3%A1cie-strat%C3%A9gie-v%C3%BDskumu-a-inov%C3%A1cie%C3%AD-pre-inteligentn%C3%BA-%C5%A1pecializ%C3%A1ciu-sr-na-roky-2014-2016.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022].

³⁵ Členovia KEGA kritizujú vytvorenie jednej Výskumnej agentúry. In: *Aktuality.sk*, 2. apríl 2015. Dostupné na internete: <https://zive.aktuality.sk/clanok/103692/clenovia-kega-kritizuju-vytvorenie-jednej-vyskumnej-agentury/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

sadzovať pritom vlastné záujmy. V histórii ľudstva nájdeme dostatok dôkazov o tom, že centralizácia nielen upevňuje mocenské rozhodovacie procesy, ale zároveň obmedzuje a v niektorých prípadoch likviduje individuálne konanie a je príčinou stagnácie daného spoločenstva. Tie osoby, ktoré presadzujú vytvorenie jednej grantovej agentúry, neustále argumentujú názorom z prostredia orgánov EÚ o potrebe centralizovať výskum a vývoj na Slovensku. V odporúčaní Rady EÚ „k programu stability Slovenska na rok 2019“ z 5. júna 2019 sa v bode 16 píše: „Roztrieštený systém výskumu oslabuje účinnosť verejných investícií do výskumu a vývoja pri zvyšovaní kvality vedeckého výskumu, následkom čoho je ťažké prilákať súkromné financovanie. Politika v oblasti výskumu a inovácií dopláca na neúčinnú koordináciu medzi ministerstvami a inými aktérmi, čo vedie k oneskoreniam a zlyhávaniu významných reforiem“. V tomto odporúčaní sa jasne uvádza, že slabší rozvoj podnikového, čiže aplikovaného výskumu je spôsobený dominanciou nadnárodných firiem v Slovenskej republike.³⁶

Politici sa ďalej domnievajú, že centralizáciou grantových agentúr sa dosiahnu také vedecké poznatky, ktoré budú spĺňať ich kritériá svetovosti. Táto ich predstava je zakomponovaná aj v dokumente Ministerstva financií SR zo 4. októbra 2020 „Moderné a úspešné Slovensko. Národný integrovaný reformný plán“. Na jeho vypracovaní sa okrem Ministerstva financií SR (Inštitút finančnej politiky, Inštitút hodnoty za peniaze) podieľali Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (Inštitút vzdelávacej politiky) a Ministerstvo životného prostredia SR (Inštitút environmentálnej politiky). Tento dokument obsahuje časť „Veda, výskum a inovácie“. Okrem iného sa v ňom poznamenalo, že „podpora výskumu a inovácií na Slovensku je neprehľadná, pričom absentuje strategický prístup a koordinácia. Rada EÚ opakovane vyzýva Slovensko (napr. CSRs 2019, 2020) na zjednotenie a koordinovanie výskumných a inovačných podporných nástrojov. Vytvorí sa preto jedna strešná organizácia pre oblasť výskumu a inovácií (Slovak research and innovation support ecosystem; SK RISE), ktorá zastreší existujúce podporné agentúry, ako sú napr. APVV, VEGA, KEGA, Výskumná agentúra, SIEA, SBA, ale aj SARIO, časti CVTI a vo voľnejšej podobe aj SZRB a EXIM banku“. Okrem tejto centralizácie plánujú pracovníci ministerstiev eliminovať vplyv osôb z vedy a výskumu na rozhodovacie procesy, ktoré sa ich bezprostredne týkajú. Takáto strešná organizácia by mala mať podľa predstáv centrálnych úradov „výkonný profesionálny manažment, ktorý sa bude zodpovedať

³⁶ Odporúčanie Rady, ktoré sa týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2019 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2019. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-european-semester-country-specific-recommendation-commission-recommendation-slovakia_sk.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

správnej rade“ a nebude v týchto štruktúrach nikto „z predstaviteľov doterajších agentúr“. Uvedená správna rada má vzniknúť transformáciou Rady vlády pre vedu, techniku a inovácie. Predsedať jej má premiér a jej členmi majú byť okrem iných i významné osobnosti vedy a inovácií.³⁷ Je tu jasný trend politizácie výskumu a jeho ovládnutie tak, ako sa to udialo pred niekoľkými rokmi s Maďarskou akadémiou vied, proti čomu protestovali akademici v Európe.³⁸ SAV ju vtedy podporila a vo svojom stanovisku, ku ktorému sa pripojil i Výbor Snemu SAV, okrem iného uviedla, že „z vlastných skúseností vieme, že pokusy o kontrolu vedy a výskumu prostredníctvom politických či finančných nástrojov viedli nielen k úpadku vedeckých inštitúcií, ale aj k stagnácii a medzinárodnej izolácii štátov, ktoré k podobným metódam siahli“.³⁹ Výkonný výbor Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV tiež jasne podporil „zápas o samosprávnosť a slobodu bádania v Maďarsku“. Pritom spomenul aj snahy o ovládnutie akademických pracovísk SAV politickou mocou, ktoré boli na Slovensku v polovici 90. rokov 20. storočia.⁴⁰ Politizácia vedy môže byť priama a nepriama. Na Slovensku je neustále nedostatok finančných prostriedkov vo vede a v školstve. Vypovedá to nielen o ekonomických možnostiach štátu, ale aj o trvalom ovplyvňovaní týchto segmentov spoločnosti „krátkodobými a lokálnymi politickými a ekonomickými záujmami – v rozpore s dlhodobými potrebami výskumu, rozvoja poznania a štátu“.⁴¹ Môžeme to nazvať nepriamou politizáciou, ktorá však nezasahuje do slobody bádania. K priamej politizácii patrí napríklad odmietnutie väčšiny pripomienok akademickej obce v prípade vysokoškolského zákona. Išlo najmä o obmedzenie samosprávy a slobody akademickej obce. Je to súčasť sporu o to, ako interpretovať akademickú slobodu, či má byť podriadená politickým záujmom, alebo má byť za každých okolností apolitická.⁴²

³⁷ Stanovisko Predsedníctva SAV k reformám v oblasti vedy, výskumu a inovácií zverejneným v materiáli *Moderné a úspešné Slovensko*, s. 70. Dostupné na internete: https://www.sav.sk/?lang=sk&charset=&doc=services-news&source_no=20&newsno=9077 [cit. dňa 18. 10. 2022].

³⁸ Uchovejte nezávislosť maďarské vedy, volajú evropské akademie vied. Dostupné na internete: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Uchovejte-nezavislost-madarske-vedy-volaji-evropske-akademie-ved> [cit. dňa 18. 10. 2022].

³⁹ Stanovisko SAV k súčasnej situácii Maďarskej akadémie vied. Dostupné na internete: https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=8075 [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴⁰ Vyjadrenie solidarity s Maďarskou akadémiou vied. Dostupné na internete: <http://www.shs.sav.sk/index.php?id=vyjadrenie-solidarity-s-madarskou-akademiu-vied> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴¹ Učená spoločnosť Slovenska: *Iniciatíva – Vízia pre znalostnú spoločnosť a lepšie Slovensko*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 2019, s. 4. Dostupné na internete: file:///C:/Users/Nottebook/Downloads/1_Slovensko-2050.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴² Bližšie pozri: BENDA, Libor: *Akademická svoboda jako filosofický problém: pravda, spravedlnost a profesionální odpovědnost*. Praha : SLON, 2020; VIŠŇOVSKÝ Emil: *O našom*

Proti vládnemu zámeru týkajúcemu sa zlučovania grantových agentúr sa jednoznačne vyjadrila 19. novembra 2020 Rada vysokých škôl SR v Stanovisku k dokumentu „Moderné a úspešné Slovensko“. Pripomenula, že agentúry VEGA a KEGA „sú financované v rámci účelového dele- nia inštitucionálnych prostriedkov verejných VŠ a každá z nich má neza- stupiteľné poslanie pri podpore tvorivej činnosti pre zabezpečenie kva- lity VŠ vzdelávania“. Podporila „však zosúladenie a objektivizáciu sys- tému hodnotenia projektov naprieč agentúrami“.⁴³ Predsedníctvo SAV 9. októbra 2020 prezentovalo stanovisko, že tento dokument je v súlade s už vyššie spomenutým materiálom SAV a Učenej spoločnosti Sloven- ska z 21. mája 2019 „Iniciatíva – Vízia pre znalostnú spoločnosť a lepšie Slovensko“. Zdôraznilo tiež, že bez jasne formulovanej štátnej vednej poli- tiky nie je možné dospieť k rozvoju spoločnosti a k stanoveniu úloh vedy, výskumu a inovácií.⁴⁴

K vládnemu dokumentu „Moderné a úspešné Slovensko“, a to k časti o vede, výskume a inováciách tlmočila svoj názor i Rada Učenej spoloč- nosti Slovenska. Ocenila, že sa osobitná pozornosť venuje vede. Zároveň ju znepokojil prezentovaný „veľmi zúžený pohľad na vedu a výskum ako aj nevyvážené akcentovanie podnikového výskumu a inovácií.“ Podľa nej presadenie zámeru zverejneného v tomto dokumente, ktorý by mal viesť k zlepšeniu situácie vo vede a výskume, bude mať ale za následok len zhoršenie konkurencieschopnosti. Opätovne sa potvrdilo nepochopenie odlišností medzi jednotlivými typmi výskumov, pretože sa „ignoruje roz- dielnosť nástrojov na podporu základného výskumu, aplikovaného vý- skumu, vývoja a inovácií“. Ďalej Rada Učenej spoločnosti Slovenska pri- pomenula absenciu odpovede na otázku, či „potrebuje naša spoločnosť a štát aj spoločenský a humanitný výskum“. Z tohto dokumentu nevy- plýva ani podpora „prírodovedného a technického výskumu“, čo v ňom malo byť evidentne uvedené, lebo „to sú potenciálne veľmi nebezpečné nedostatky vízie reformovania vedy a výskumu“.⁴⁵

akademickom bytí. In: *Ostium*, 2021, roč. 17, č. 1. Dostupné na internete: <https://ostium.sk/language/sk/o-nasom-akademickom-byti/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴³ Stanovisko RVŠ SR k Národnému integrovanému reformnému plánu, Moderné a úspešné Slovensko. Dostupné na internete: <https://www.radavs.sk/mdocs-posts/stanovisko-rvs-sr-k-narodnemu-integrovanemu-reformnemu-planu-moderne-a-uspesne-slovensko/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴⁴ Stanovisko Predsedníctva SAV k reformám v oblasti vedy, výskumu a inovácií... Do- stupné na internete: https://www.sav.sk/?lang=sk&charset=&doc=services-news&source_no=20&news_no=9077 [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴⁵ Stanovisko Rady Učenej spoločnosti Slovenska k dokumentu Moderné a úspešné Sloven- sko. Kapitola 5. Veda, výskum inovácie. Dostupné na internete: <https://www.learned.sk/wp-content/uploads/2020/10/Stanovisko-Rady-U%C4%8DSS-k-dokumentu-Modern%C3%A9-a-%C3%BAspe%C5%A1n%C3%A9-Slovensko.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022].

Napriek známym a odmietavým stanoviskám z akademického prostredia, ktoré sa týkajú zmien v grantových schémach, vo februári 2021 bol medializovaný ďalší pokus o likvidáciu VEGA. Môžeme hľadať rozdiely medzi významami slov likvidácia, zrušenie, splynutie, centralizácia, integrácia a podobne, ale výsledok je ten istý, čiže zánik agentúry, ktorá je pre akademické prostredie najdôležitejšia, ako už bolo spomínané. Dokazujú to počty úspešne riešených projektov.⁴⁶ V roku 2019 participovalo na projektoch VEGA 11 334 riešiteľov, čo predstavuje 44% výskumných pracovníkov v Slovenskej republike.⁴⁷ MŠVVaŠ SR odôvodňovalo plánované zmeny potrebou centralizovať grantový systém, lebo je roztrieštený, a preto aj netransparentný. Vedenie tohto ministerstva sa, prirodzene, odvolávalo na odporúčania Európskej komisie.⁴⁸ S jeho plánom likvidácie VEGA vyjadrili nesúhlas jej predstaviteľa, a to v materiáli „Stanovisko Predsedníctva VEGA k dokumentu Návrh alternatív pôsobenia VEGA(/KEGA)“, prijatom 16. februára 2021 *per rollam*, o ktorom dňa 24. februára 2021 Peter Múčka, predseda VEGA, a František Gáher, podpredseda VEGA informovali médiá. Tomuto dokumentu sa budem venovať nižšie. MŠVVaŠ SR dňa 25. februára 2021 v reakcii na toto stanovisko VEGA vyjadrilo nesúhlas s tvrdením, že ich návrhy ohrozujú „diverzitu súťažného financovania výskumu či samosprávu VEGA a odmietame tvrdenia, že hrozí kolaps tejto dotačnej schémy“. Ďalej ministerstvo potvrdilo, že VEGA ostane zachovaná a že cieľom „je tiež vzdialiť schému VEGA od politického vplyvu“.⁴⁹ Bližšie však nešpecifikovalo, akým spôsobom a kým sú VEGA a KEGA spolitizované. Tvrdenia tohto typu sa väčšinou využívajú vtedy, ak má niekto záujem o podriadenie si tej nezávislej inštitúcie, o ktorej sa takto vyjadruje. Je prirodzené, že akademické pracovník reagujú odmietavo na vyššie uvedené zámery, lebo v historickej

⁴⁶ Bližšie pozri: Výročná správa VEGA za roky 2008 až 2019. Dostupné na internete: <http://www.vega.sav.sk/index.php?p=show&id=17> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴⁷ Výročná správa Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied (VEGA). Bratislava, apríl 2020, s. 3. Dostupné na internete: http://www.vega.sav.sk/_files/doku_pages/20200817_203_subor.pdf [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁴⁸ Návrh alternatív pôsobenia VEGA(/KEGA). Príloha. In: *Stanovisko Predsedníctva VEGA k dokumentu Návrh alternatív pôsobenia VEGA(/KEGA)*, s. 1.

⁴⁹ MŠVVaŠ: Výzva v rámci dotačnej schémy VEGA bude na ďalší rok vyhlásená. In: *Teraz.sk*, 25. február 2021. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/slovensko/msvvas-vyzva-v-ramci-dotacnej-sch/530783-clanok.html> [cit. dňa 18. 10. 2022]; Vedeckej grantovej agentúre zánik nehrozí, ministerstvo školstva ju chce zachovať. In: *Webnoviny.sk*, 25. február 2021. Dostupné na internete: <https://www.webnoviny.sk/vskolstve/vedeckej-grantovej-agenture-zanik-nehrozi-ministerstvo-skolstva-ju-chce-zachovat/> [cit. dňa 18. 10. 2022]; Ministerstvo školstva reagovalo na vyhlásenie predsedu VEGA p. Petra Múčku a následné otázky spravodajských agentúr TASR a SITA stanoviskom, ktoré uvádzame v plnom znení. In: *E-mail Odboru komunikácie MŠVVaŠ SR z 11. 3. 2021 N. Kmetovi*.

pamäti je ešte živé obdobie, keď aj ony museli vykonávať príkazy politickej moci. S obmedzovaním akademických slobôd v 20. storočí je na Slovensku dostatok trpkých skúseností. Pravdepodobne si to tí, čo pripravujú na MŠVVaŠ SR prezentované zmeny, dostatočne neuvedomujú a tento problém chcú realizovať technokraticky. Politizácia vedy a školstva má veľa podôb. Snaha „transformovať“ VEGA a diskutovaná a následne prijatá novela vysokoškolského zákona sú len vrcholom ľadovca. Treba ďalej spomenúť staré známe poddimenzovanie finančných prostriedkov. Ďalšie znižovanie financií, ktoré v súčasnosti prebieha, okrem iného i nárastom cien, vytvára vhodnú situáciu na úplné podriadenie si verejných vysokých škôl momentálnym záujmom MŠVVaŠ SR. Kontrola cez konkrétne osoby a cez legislatívu mu zaručí dokonalé ovládnutie akademického prostredia.

Materiál MŠVVaŠ SR, ktorý obsahuje predstavy, ako by mali fungovať VEGA a KEGA, vyvolali v akademickej obci, prirodzene, obavu z likvidácie funkčného mechanizmu na podporu základného výskumu. V Stanovisku Predsedníctva VEGA je jasne zdôvodnený nesúhlas so zámerom MŠVVaŠ SR v tejto oblasti. Použitú argumentáciu ministerstva považujú členovia Predsedníctva VEGA, a to Dáša Čížková, Peter Fedor, František Gahér, Judit Görözdi, Peter Múčka, Milan Polakovič za nepresvedčivú a v niektorých aspektoch za zavádzajúcu, skreslenú a nepravdivú. Poukázali na tiež fakt, že v prvom rade ide „o personálny problém MŠVVaŠ SR s odborom koordinácie vedy a techniky na vysokých školách (OKVTVŠ), ktorý pôsobí ako správca agendy VEGA pre projekty z rezortu školstva. OKVTVŠ má päť zamestnancov, ktorí okrem VEGA zabezpečujú aj inú agendu (KEGA, CREPČ, CREUČ). Budúcnosť OKVTVŠ je ohrozená konsolidáciou pracovných miest na MŠVVaŠ SR (10-percentná redukcia) a prirodzenou potrebou štátneho tajomníka MUDr. Paulisa realizovať na Sekcii VaT vlastnú agendu, žiaľ na úkor OKVTVŠ“.⁵⁰ Zároveň v bode číslo 3 pripomenuli, že personálny problém ministerstva a odboru „je potenciálnym dôvodom **na likvidáciu alebo asimiláciu** (zvýraznené v origináli – N. K.) 25-rokov spoľahlivo fungujúcej agentúry podpory základného výskumu“.⁵¹ Ministerstvo nemieni odstúpiť od zámeru zrušiť OKVTVŠ a napriek deklarovaniu zachovania VEGA bude nasledovať jej „transformácia“. Svedčí o tom vyjadrenie: „je plne v kompetencii ministerstva rozhodovať o efektívnom nastavení procesov a zadelení administratívnej

⁵⁰ Stanovisko Predsedníctva VEGA k dokumentu Návrh alternatív pôsobenia VEGA/(KEGA). Z OKVTVŠ sa od 1. marca 2021 „vytvoril útvar koordinácie vedy a techniky na vysokých školách (s 2 zamestnancami). Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/578-sk/kontakt/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁵¹ Stanovisko Predsedníctva VEGA k dokumentu Návrh alternatív pôsobenia VEGA/(KEGA), s. 1.

agendy svojim útvarom, respektíve organizáciami. Je úlohou a zodpovednosťou ministerstva čo najúčelnejšie využívať finančné prostriedky na zabezpečenie svojich úloh. Hľadanie vhodného administratívneho zabezpečenia schémy VEGA sleduje práve tento cieľ.⁵² Proti splynutiu VEGA s APVV sa v bode 4 argumentuje tým, že to nie je možné, lebo oba systémy fungujú na odlišných princípoch a znížila by sa transparentnosť. MŠVVaŠ SR je ale presvedčené o prospešnosti centralizácie grantových agentúr. V Stanovisku Predsedníctva VEGA (bod 5) je jasne uvedená obava zo zlikvidovania diverzity, čoho následkom bude možné politické zneužitie pridelovania prostriedkov na výskum. Zachovanie doterajšieho stavu podporuje i argument o výhodnosti mať viacero inštitúcií, v ktorých je možné žiadať podporu na vedecké projekty. V ďalšom bode tohto stanoviska spochybnili zámer vytvoriť jednu agentúru i preto, lebo sú ohrozené nielen končiace, ale tiež všetky aktuálne podporované projekty v rámci schémy VEGA. Otázna je časová realizovateľnosť a možnosť, že agendu súvisiacu s týmito projektami nebudú vykonávať osoby z dotknutého OKVTVŠ, následkom čoho systém nebude fungovať. Zároveň to vytvára zbytočnú neistotu nielen vo VEGA, ale aj v SAV, čo sa zdôraznilo v bode 13. Ďalej v bode 7 pripomenuli dôležitosť transparentnosti VEGA systému a v bode 8 upozornili na to, že VEGA funguje skutočne efektívne pri minimálnych nákladoch. Rozdelenie agendy VEGA medzi APVV, MŠVVaŠ SR a SAV by malo za následok zvýšenie celkových nákladov a zníženie efektivity, ako zdôraznili v bodoch 12 a 16. Náklady na informačno-komunikačné technológie v rámci VEGA, ako uviedli v bode 18, sú v súčasnosti uhrádzané z prostriedkov Úradu SAV, a „MŠVVaŠ SR ostatné roky **neprispieva žiadnou sumou** (zvýraznené v origináli – N. K.) na úpravy systému e-vega“. V materiáloch MŠVVaŠ SR nie je vysvetlené, čo by sa stalo s celým systémom e-vega, keby prešiel pod systém APVV. Na tento problém poukázali v bode 14. Táto vedecká agentúra, ako už bolo naznačené, a zmienili sa o tom i v bode 9, „nakladá s vlastnými inštitucionálnymi prostriedkami VŠ a SAV. Odporúčania EÚ majú v tomto smere nižšiu váhu“. Centralizácia agentúr je podľa MŠVVaŠ SR potrebná aj kvôli sprehľadneniu „štruktúry a harmonogramu výziev“, prepájaniu „informácií o výzvach, projektoch, riešiteľoch a výstupoch“, čo nemožno akceptovať, pretože tu ide o nadstavbu, ako napísali v bode 10. Tvrdenie, že ak OKVTVŠ nebude zasahovať do hodnotiaceho procesu, tak to zaručí vyššiu objektivnosť, nie je pravdivé. V bode 11 uviedli, že „odborné hodnotenie projektov VEGA zabezpečujú komisie VEGA s využitím externých posudkov v súlade s pravidlami VEGA, a nie správcovia

⁵² MŠVVaŠ: Výzva v rámci dotačnej schémy VEGA bude na ďalší rok vyhlásená. In: *Teraz.sk*, 25. február 2021. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/slovensko/msvvas-vyzva-v-ramci-dotacnej-sch/530783-clanok.html> [cit. dňa 18. 10. 2022].

agendy VEGA – OKVTVŠ“. Necitlivé zmeny súvisiace s VEGA, ktoré chce realizovať MŠVVaŠ SR, by zlikvidovali nielen túto agentúru, ale tiež „štvrtstoročnú cennú spoluprácu SAV a verejných vysokých škôl na projektoch výskumu a vzájomné inšpirovanie sa a prepájanie kolektívov“ (bod 15). V bode 17 zas zdôraznili, že VEGA je „**najväčšia** (zvýraznené v origináli – *N. K.*) slovenská grantová agentúra v mnohých ohľadoch, ako sú počet riešiteľov, počet mladých riešiteľov do 35 rokov, počet financovaných projektov a prijatých žiadostí, počet členov hodnotiacich komisií, počet publikovaných výstupov v databázach WoS a SCOPUS atď.“. Už z uvedených informácií musí byť jasné, že VEGA tvorí základ grantového systému na Slovensku. Možným cieľom MŠVVaŠ SR je nemať priamo nič spoločné s VEGA projektami. Podľa bodu 19 však ministerstvo bude v skutočnosti naďalej znášať náklady na financovanie VEGA, pretože táto agenda sa len rozdelí medzi APVV a MŠVVaŠ SR. Navrhované zmeny sú prekvapivé aj preto, lebo ministerstvo „v ostatných rokoch **nepodávalo žiadne podnety** (zvýraznené v origináli – *N. K.*) na zlepšenie činnosti VEGA“, čo skonštatovali v bode 20. A v bode 21 napísali, že VEGA dodáva všetky potrebné údaje do databáz, medzi ktoré patrí SK CRIS. V poslednom bode upozornili na fakt, že „návrh c) Vnútorne grantové systémy VŠ predstavujú popretie všetkých východísk dokumentu (fragmentácia hodnotenia, transparentnosť, konsolidácia, personálne a finančné nároky) a bude len **nástrojom na zrušenie OKVTVŠ**“ (zvýraznené v origináli – *N. K.*).⁵³

V stanovisku Predsedníctva VEGA sú v šiestich bodoch uvedené aj možnosti, ako zlepšiť fungovanie tejto grantovej agentúry. V prvom bode navrhujú zlepšiť súťaž o grantové prostriedky, zodpovedne hodnotiť výskum, zjednodušiť a spriehľadniť procesy a priblížiť sa pritom k štandardom EÚ. V ďalšom bode pripomínajú, že MŠVVaŠ SR by malo „definovať svoje požiadavky na činnosť VEGA (po dohode so SAV) a ďalších agentúr vo svojej pôsobnosti“. V treťom bode VEGA uvíta „štandardizáciu celého systému podpory VaV bez potreby potláčania osobitostí jednotlivých agentúr a ich autonómie“. Predstavitelia VEGA v štvrtom bode vyjadrili ochotu poskytnúť MŠVVaŠ SR všetky dáta potrebné na zefektívnenie „celého systému podpory VaV na Slovensku“. V nasledujúcom bode podporili „prechod na spoločnú technologickú platformu“, pod podmienkou primeraných cenových nákladov, pričom s tým musí súhlasiť SAV. Opäť sa tu zmienili o extrémne nízkych nákladoch na prevádzku VEGA a uviedli, že nepodporujú „nepodložený transfer skromných finančných prostriedkov VEGA určených na vedecké projekty do IKT“. V poslednom bode navrhli „pravidelné pracovné stretnutia na úrovni

⁵³ Stanovisko Predsedníctva VEGA k dokumentu Návrh alternatív pôsobenia VEGA(/KEGA).

VEGA, KEGA, APVV a ostatných agentúr v pôsobnosti MŠVVaŠ SR na úrovni predsedov, resp. členov predsedníctva a zástupcov MŠVVaŠ SR a SAV. Okrem výmeny informácií by výsledkom mohlo byť postupné „zjednotenie prostredia súťažnej podpory VaV“.⁵⁴

Dlhodobá sa upozorňuje aj na fakt, že Slovenská republika v súčasnosti nemá prijatý materiál k vednej politike štátu, čo je zaznamenané i v dokumente „10 vedcov: desatoro pre lepšiu budúcnosť výskumu a vzdelávania na Slovensku“ z 23. apríla 2020.⁵⁵ V každom vyhlásení vlády SR sa spomína dôležitosť vedy a výskumu, ale stále sa nájde dost dôvodov, prečo štát nemôže vynakladať na túto oblasť viac finančných prostriedkov. Chýbajú už spomínané pravidlá na prepojenie základného a aplikovaného výskumu, čím sa opäť dostávame k problému centralizácie agentúr na podporu vedy a výskumu. V Stanovisku Predsedníctva SAV k materiálu „Moderné a úspešné Slovensko“ je jasne uvedená nevyhnutnosť prijať vednú politiku štátu „zameranú na všestranný rozvoj výskumného systému a na stanovenie úlohy vedy, výskumu a inovácií v rozvoji spoločnosti“.⁵⁶

Vedecká agentúra MŠVVaŠ SR – SAV patrí k najvýraznejším podporovateľom základného výskumu v SR, ako už bolo uvedené. Výsledky dosiahnuté vďaka finančnej podpore VEGA nie sú v žiadnom prípade zanedbateľné. Prispievajú okrem iného k lepšiemu poznaniu dejov odohrávajúcich sa v súčasnosti aj v minulosti na Slovensku. Nemalo by sa zabúdať na to, že VEGA skutočne podporí návrhy grantov, ktoré prejdú vyššie opísaným hodnotiacim procesom. Diverzita výskumných tém je prirodzená. Nepodlieha rôznym aktuálnym trendom, ako to môže byť u iných grantových agentúr. Sám predseda SAV Pavol Šajgalík v jednom rozhovore v roku 2016 pripomenul dôležitosť podporovať aj také výskumy, ktoré sú v určitej dobe považované za nezaujímavé. Do tejto kategórie patrila aj látka grafén, ktorá sa intenzívne skúma, ale pred pár rokmi by takýto výskum nikto nepodporil. K zmene stačilo to, že „za objavenie vlastností grafénu udelili Nobelovu cenu“.⁵⁷ Jasne z tohto

⁵⁴ Stanovisko Predsedníctva VEGA k dokumentu Návrh alternatív pôsobenia VEGA(/KEGA).

⁵⁵ 10 vedcov: desatoro pre lepšiu budúcnosť výskumu a vzdelávania na Slovensku. Dostupné na internete: <https://www.learned.sk/wp-content/uploads/2020/10/10-vedcov-desatoro-pre-lep%C5%A1iu-bud%C3%BAcnos%C5%A5-v%C3%BDskumu-a-vzdel%C3%A1vania-na-Slovensku.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁵⁶ Stanovisko Predsedníctva SAV k reformám v oblasti vedy, výskumu a inovácií zverejneným v materiáli Moderné a úspešné Slovensko. Dostupné na internete: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=9077%22 [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁵⁷ PODSTUPKA, O. – MATKOVSKÁ, Z.: Šéf SAV: Politici nám nesmú prikázať... Dostupné na internete: <https://tech.sme.sk/c/20243417/sef-sav-sajgalik-rozhovor-nesmu-prikazat-samo-vrazdu.html> [cit. dňa 18. 10. 2022].

vyplýva, že nie je vhodné zatracovať skúmanie akejkoľvek vedeckej problematiky, lebo v budúcnosti môže byť docenená. V spoločenských a humanitných vedách je bežné, že výsledok práce sa stane aktuálny aj po niekoľkých desaťročiach. Pluralita grantových schém je aj pre takéto prípady veľmi dôležitá.

Existuje niekoľko scenárov ďalšieho fungovania podporných schém základného výskumu. Ten, ktorý je prijateľný pre väčšinu akademickej obce, je však v rozpore s tými, čo presadzujú politici a niektorí predstavitelia akademických a ďalších inštitúcií podporujúcich vedu a výskum. Ráta sa v ňom so zachovaním súčasného stavu, čiže VEGA ostane naďalej bez priameho vplyvu politikov a hodnotiaci proces sa zásadne nezmení. Nárast objemu finančných prostriedkov by akademická sféra privítala, čo, bohužiaľ, nie je reálne. Dosahované výsledky ostanú približne na rovnakej úrovni aj v strednodobej perspektíve.

Ministerstvo školstva, politici, ale aj predstavitelia APVV presadzujú ale iný scenár, a to centralizáciu, to prakticky znamená likvidáciu VEGA. Výročné správy APVV z posledných rokov (t. j. 2017 – 2020) obsahujú okrem iného vyjadrenie jej predsedu Jozefa Masarika, že „vzhľadom na procesy prebiehajúce v európskom výskumnom priestore je potrebné postaviť Agentúru na kvalitatívne vyššiu úroveň a otvoriť priestor, aby sa Agentúra z malého hráča vo vedecko-technickej aréne postupne rozvinula na pilier slovenskej vedy, ktorý bude rovnocenným partnerom pre partnerské agentúry v krajinách EÚ a vo svete“.⁵⁸ Vo volebnom programe politickej strany „Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti“ z roku 2020 sa deklaruje zámer realizovať centralizáciu agentúr podporujúcich základný a aplikovaný výskum. Očakávajú od nej rýchle čerpanie eurofondov.⁵⁹ Branislav Gröhling, minister školstva v rokoch 2020 – 2022, a Ľudovít Paulis, štátny tajomník ministerstva školstva, sa podieľali na koncipovaní volebného programu politickej strany „Sloboda a solidarita“ (SaS) v roku 2020. Potvrdili, že ich cieľom je zjednotiť „pravidlá aj technickú platformu pre výzvy a manažment účelového financovania

⁵⁸ Výročná správa o činnosti Agentúry na podporu výskumu a vývoja za rok 2017. Dostupné na internete: <https://www.apvv.sk/buxus/docs/agentura/vyroczne-spravy/apvv-vs-2017.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022]; Výročná správa o činnosti Agentúry na podporu výskumu a vývoja za rok 2018. Dostupné na internete: <https://www.apvv.sk/buxus/docs/agentura/vyroczne-spravy/apvv-vs-2018.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022]; Výročná správa o činnosti Agentúry na podporu výskumu a vývoja za rok 2019. Dostupné na internete: <https://www.apvv.sk/buxus/docs/agentura/vyroczne-spravy/apvv-vs-2019.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022]; Výročná správa o činnosti Agentúry na podporu výskumu a vývoja za rok 2020. Dostupné na internete: <https://www.apvv.sk/buxus/docs/agentura/vyroczne-spravy/apvv-vs-2020.pdf> [cit. dňa 18. 10. 2022].

⁵⁹ OĽANO Program 2020. Dostupné na internete: <https://www.obycajniludia.sk/program-2020/> [cit. dňa 18. 10. 2022].

vedy a výskumu (projekty APVV, VEGA, KEGA a VA)⁶⁰. V programovom vyhlásení vlády SR pod vedením premiéra Igora Matoviča a tiež v programovom vyhlásení vlády SR vedenej premiérom Eduardom Hegerom je s centralizáciou vedeckých agentúr späté jedno vyjadrenie, a to „na zlepšenie financovania vedy a výskumu [vláda] zväží presun všetkých kompetencií a finančných prostriedkov na vedu, výskum a inovácie do jedného rezortu“. Prezентuje sa tu teda záujem dosiahnuť absolútnu centralizáciu podporných schém základného výskumu.

Tretí scenár predstavuje vyššie spomínaná možnosť navýšiť priame financovanie organizácií zaoberajúcich sa vedou a výskumom. V tomto prípade by sa zmenilo i postavenie akýchkoľvek agentúr podporujúcich základný výskum. Vzniklo by v podstate konkurenčné prostredie, o ktorom môžeme v súčasnosti len uvažovať. Zachovala by sa možnosť, aby si každý riešiteľský kolektív slobodne vybral, kde podá svoju žiadosť, či na VEGA, KEGA, APVV alebo na ďalšie medzinárodné podporné schémy, ak spĺňa požadované kritériá.

Vytvorenie jednej agentúry na podporu vedy a výskumu, čiže mnou uvedený druhý scenár, bude znamenať zlikvidovanie doterajšej podpory vedeckého výskumu. Súčasťou tohto procesu bude prispôsobenie systému hodnotenia a priznania dotácie podľa tej schémy, ktorá sa stane dominantnou. V tomto prípade sa uvažuje o Agentúre na podporu vedy a výskumu. Zmieňuje sa o tom nielen volebný program politickej strany SaS, ale aj ministerstvo školstva, ktoré riadili od marca 2020 do augusta 2022 jej nominanti. Je málo pravdepodobné, že by v rámci jednej agentúry dlhodobo existovali dva autonómne systémy podpory vedy. Výsledkom by bola preferovaná centralizácia, ale údajné zefektívnenie vynaložených finančných prostriedkov je viac než diskutabilné. Treba však počítať aj s tým, že po realizovaní plánovaných zmien v strednodobom horizonte nastane pokles výstupov. Niektoré vedecké disciplíny môžu zaniknúť. Posledným scenárom je zriadenie jednej agentúry a podporných schém v rámci jednotlivých verejných univerzít a SAV. Je možné predpokladať, že k skvalitneniu výstupov by ani takto nedošlo. Posledné dva scenáre by ešte viac uzavreli jednotlivé riešiteľské tímy a požadované vytváranie väčších výskumných celkov naprieč pracoviskami by sa nerealizovalo. Nemožno vylúčiť postupné likvidovanie niektorých vedeckých odborov na konkrétnej univerzite alebo v SAV.

Tí, čo presadzujú uskutočnenie zmien nielen v podporných schémach pre základný výskum, sú presvedčení o ich prospešnosti, a ich možné negatíva považujú za súčasť reformného procesu. Ďalší ich odmietajú

⁶⁰ Návod na lepšie Slovensko. 1144 konkrétnych riešení, aby sa tu oplatilo pracovať, podnikat' a žiť. Sloboda a Solidarita. Dostupné na internete: <https://www.sas.sk/detail/5496/nr-sr-2020/subory> [cit. dňa 18. 10. 2022].

preto, lebo ich považujú za zbytočné experimentovanie. Je prirodzené, že aj po vykonaní zmien a po určitej stagnácii sa situácia môže skonsolidovať, pričom sa opäť bude hodnotiť len aktuálny stav v danom sektore, v tomto prípade vo vede a výskume. Väčšina plánovaných, no nerealizovaných sa aj tak končí funkčným obdobím konkrétnej vládnej moci. Nástupom novej vládnej koalície sa aj v tejto oblasti začína väčšinou od znova, nenadväzuje sa teda na to, čo bolo naplánované. Bez skutočného konsenzu širšej akademickej obce s politikmi sa postavenie vedy a výskumu v spoločnosti a v medzinárodnom kontexte nezmení. Budú sa neustále hľadať príčiny ich údajnej prehlbujúcej sa stagnácie a naďalej ostanú nezodpovedané otázky, či vôbec potrebujeme podporné schémy pre základný výskum; a keď áno, tak aké konkrétne.

Akákoľvek transformácia VEGA by nevyhnutne viedla k obmedzeniu základného výskumu v Slovenskej republike. V uvádzanom Stanovisku Predsedníctva VEGA je totiž jasne vyargumentované, prečo sa nemá zasahovať do terajšej štruktúry agentúr VEGA a KEGA. Všetkým je jasné, že bez finančných prostriedkov sa nemôžu dosahovať požadované výsledky. Verbálne to odznieva pravidelne, ale reálna podpora chýba. Predpokladajme, že sa žiadna výkonná moc nebude usilovať pripraviť akademické prostredie aj o tú malú finančnú čiastku, ktorá sa mu ešte prideľuje. Nepatrné zvyšovanie prostriedkov na vedu a výskum je ale späté s nárastom cien bežných tovarov a služieb, pričom sa však napríklad na rok 2021 krátili celkové výdavky v štátnom rozpočte.⁶¹ To bol aj hlavný cieľ predstaviteľov ministerstva, čiže šetriť na úkor niekoľkých pracovníkov, ktorí zabezpečujú chod VEGA agentúry na MŠVVaŠ SR. Vedecké výsledky sú pre politikov vhodné len vtedy, keď treba dokázať vyspelosť štátu, prípadne ak sa konkrétny problém považuje za taký, že môže ohroziť stabilitu zriadenia. Aj v týchto prípadoch sa využijú len výsledky a na deklarovanú podporu sa rýchlo opäť zabudne, lebo onedlho sú dôležitejšie už iné politické, spoločenské, hospodárske a ďalšie záležitosti štátu.

⁶¹ Pozri napríklad: Čo čaká verejné vysoké školy na sklonku roka 2021? Dostupné na internete: <https://www.ozskolstva.sk/sk/Aktuality/Vysoke-skoly-a-PRO/co-caka-verejne-vysoke-skoly-na-slovensku-v-roku-2021-.alej> [cit. dňa 18. 10. 2022].